

Γ Σ Ε Β Ε Ε

ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΒΙΟΤΕΧΝΩΝ ΕΜΠΟΡΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ

Αριστοτέλους 46, 104 33 ΑΘΗΝΑ, Τηλ.: 210 3816600, fax: 210 3820735, www.gsevee.gr

Αθήνα, 21 Ιανουαρίου 2016

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Θέμα: Έρευνα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ: Έτος χαμηλών προσδοκιών και μειωμένων προοπτικών το 2016.

Συντριπτικά αρνητικές είναι οι προσδοκίες των νοικοκυριών καθώς το 70% αναμένει επιδείνωση της οικονομικής του κατάστασης και μόνο το 5,1% προσδοκά σε βελτίωση των οικονομικών του δυνατοτήτων. Αυτό προκύπτει από την έρευνα του Ινστιτούτου Μικρών Επιχειρήσεων της ΓΣΕΒΕΕ για το εισόδημα και τις δαπάνες των νοικοκυριών για το 2015.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας το 94,2% των νοικοκυριών παρουσίασε σημαντική μείωση των εισοδημάτων μετά το ξέσπασμα της κρίσης, με σαφέστατη την τάση διεύρυνσης της ανισότητας υπέρ του 1% του πληθυσμού. Μάλιστα, μείωση εισοδημάτων καταγράφηκε και μέσα στο 2015 για το 77,9% των νοικοκυριών.

Ακόμη, πάνω από 1 στα 3 νοικοκυριά δηλώνουν ότι διαβιούν με ετήσιο οικογενειακό εισόδημα που βρίσκεται στην κατώτερη εισοδηματική κλίμακα (36,3% δηλώνουν εισόδημα <10,000€). Η φτωχοποίηση της ελληνικής κοινωνίας συνεχίστηκε και το 2015, αν και με χαμηλότερους ρυθμούς αύξησης σε σχέση με το 2013 και το 2014.

Προκύπτει επίσης, ότι οι ανισότητες που είχαν διαμορφωθεί καθ' όλη τη διάρκεια της κρίσης παραμένουν αναλλοίωτες και μέσα στο 2015, ενώ πληθώρα νέων ρυθμίσεων του τρίτου προγράμματος έχει ήδη προσθέσει βάρη στους οικογενειακούς προϋπολογισμούς και τα εισοδήματα των νοικοκυριών. Από τα στοιχεία της έρευνας προκύπτει ότι το 80% των ελληνικών νοικοκυριών διαβίει με πολύ χειρότερους όρους (ποσοτικούς και ποιοτικούς) σε σχέση με το προηγούμενο διάστημα.

Τα στοιχεία αποτυπώνουν με το πιο ανάγλυφο τρόπο ότι τα ελληνικά νοικοκυριά αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες στην αντιμετώπιση των καθημερινών υποχρεώσεων. Ασφαλώς οι επιβαρύνσεις του δεύτερου μνημονίου που διατηρήθηκαν, καθώς και άλλες που προστέθηκαν με το νέο τρίτο μνημονιακό πρόγραμμα, επιδεινώνουν τις προοπτικές της εγχώριας ζήτησης, της κατανάλωσης και το επίπεδο διαβίωσης. Μάλιστα, ρυθμίσεις όπως η άρση της αναστολής πλειστηριασμών, η αύξηση των φόρων

και εισφορών, οι πρόσθετες επιβαρύνσεις που προβλέπει το νέο ασφαλιστικό αναμένεται να συρρικνώσουν περαιτέρω την δυναμική κατανάλωση.

Ιδιαίτερα ανησυχητικό είναι το εύρημα της έρευνας σύμφωνα με το οποίο οι συντάξεις για το 51,8% των νοικοκυριών αποτελούν την κυριότερη πηγή εισοδήματος ενώ το αντίστοιχο ποσοστό το 2012 ήταν 42,3%. Αν μάλιστα συνδυαστεί με το γεγονός ότι τα νοικοκυριά που δηλώνουν εισοδήματα από επιχειρηματική δραστηριότητα ως κύρια πηγή εισοδήματος ανέρχονται μόλις στο 6,1% (από 12,6% το 2012) γίνεται εμφανής η σοβαρή συρρίκνωση της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Το πρόβλημα της υπερχρέωσης, της φτώχειας και της κοινωνικής αποστέρευσης στην Ελλάδα υπήρξε αντικείμενο εκτεταμένου διαλόγου στην πρόσφατη επίσκεψη εμπειρογνομόνων του ΟΗΕ στη χώρα. Στις συναντήσεις με τους κοινωνικούς εταίρους που πραγματοποιήθηκαν στην Αθήνα στις αρχές Δεκεμβρίου 2015, υπογραμμίστηκε η ανάγκη να αποκατασταθεί σύντομα η μακροοικονομική ισορροπία με ταχεία συμφωνία για την απομείωση του χρέους και να ληφθούν μέτρα για την κοινωνική συνοχή και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Το επόμενο διάστημα η κυβέρνηση θα κληθεί να λάβει μέτρα που θα πρέπει να ισορροπούν ανάμεσα στο στόχο της δημοσιονομικής σταθερότητας και στην αδήριτη ανάγκη αντιμετώπισης των κοινωνικών προβλημάτων. Οι θέσεις της ΓΣΕΒΕΕ παραμένουν σταθερά υπέρ της παράλληλης διαμόρφωσης ενός εθνικού σχεδίου για την ανάπτυξη και την παραγωγική ανασυγκρότηση με κίνητρα για τη μικρομεσαία επιχειρηματικότητα και την απασχόληση και ενός πλαισίου ρυθμίσεων που θα διασφαλίζουν την κοινωνική συνοχή και δε θα εντείνουν τον κοινωνικό αυτοματισμό.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας:

ΕΙΣΟΔΗΜΑ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ

- 1) **Πάνω από 1 στα 3 νοικοκυριά δηλώνουν ότι διαβιούν με ετήσιο οικογενειακό εισόδημα που βρίσκεται στην κατώτερη εισοδηματική κλίμακα (36,3% δηλώνουν εισόδημα <10,000€). Η φτωχοποίηση της ελληνικής κοινωνίας συνεχίστηκε και το 2015, αν και με χαμηλότερους ρυθμούς αύξησης σε σχέση με το 2013 και το 2014.**
- 2) **Το 15,2% των νοικοκυριών δηλώνει ότι τα εισοδήματά του δεν επαρκούν για να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες, εύρημα που συνάδει με το ποσοστό ακραίας φτώχειας που σημειώνεται στη χώρα (το οποίο υπολογίζεται στο 40% του ενδιάμεσου εισοδήματος, ΕΛΣΤΑΤ). Είναι χαρακτηριστικό ότι στο ενδεχόμενο μιας έκτακτης ανάγκης πληρωμής 500€, το 15,2% δηλώνει ότι δεν θα μπορούσε να την πραγματοποιήσει, ενώ το 52,9% θα κάλυπτε αυτή τη δαπάνη με μεγάλη δυσκολία.**
- 3) **Περίπου τα 2/3 των νοικοκυριών (64,1%) αναγκάζονται να κάνουν περικοπές για να εξασφαλίσουν τα αναγκαία προς το ζην, ενώ πάνω από τα μισά νοικοκυριά (56,5%) αδυνατούν να καλύψουν επαρκώς τις διατροφικές ανάγκες της οικογένειας και να εξασφαλίσουν ικανοποιητικό επίπεδο θέρμανσης (δείκτης κοινωνικής αποστέρευσης). **Αξίζει να σημειωθεί ότι τα μονομελή και τα πολυμελή (άνω 5 ατόμων) νοικοκυριά αντιμετωπίζουν σοβαρότερο πρόβλημα επιβίωσης.****
- 4) **Το 94,2% των νοικοκυριών παρουσίασε σημαντική μείωση των εισοδημάτων μετά το ξέσπασμα της κρίσης, με σαφέστατη την τάση διεύρυνσης της ανισότητας υπέρ του 1% του πληθυσμού. Μάλιστα, μείωση εισοδημάτων καταγράφηκε και μέσα στο 2015 για το 77,9% των νοικοκυριών.**

- 5) Αποθαρρυντικό είναι το γεγονός ότι οι προσδοκίες των νοικοκυριών για το νέο έτος παραμένουν συντριπτικά αρνητικές, καθώς το 70% αναμένει επιδείνωση της οικονομικής του κατάστασης (μόνο το 5,1 αναμένει βελτίωση των οικονομικών του δυνατοτήτων). Μάλιστα, **το αίσθημα διάψευσης και χαμηλών προσδοκιών προκύπτει και από την τάση αύξηση του ποσοστού των νοικοκυριών που δηλώνει ότι μπορεί να ζήσει με χαμηλότερο διαθέσιμο εισόδημα.** Τούτο συναρτάται με τις προβολές των νοικοκυριών σχετικά με την ικανότητα τους να ανταποκριθούν στις τρέχουσες και μελλοντικές υποχρεώσεις.

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ-ΑΝΕΡΓΙΑ

- 6) Το 33,9% των νοικοκυριών, δηλαδή πάνω από 1 εκ. νοικοκυριά έχουν στην οικογένεια ένα τουλάχιστο άτομο σε ανεργία. Το ποσοστό της μακροχρόνιας ανεργίας αγγίζει το 80% του συνολικού αριθμού των ανέργων.
- 7) Τα νοικοκυριά που δηλώνουν εισοδήματα από επιχειρηματική δραστηριότητα ως κύρια πηγή εισοδήματος ανέρχονται μόλις στο 6,1% (από 12,6% το 2012), γεγονός που καταδεικνύει τη σοβαρή συρρίκνωση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, η οποία ενδεχομένως αποδίδεται στην αύξηση της ολιγοπώλησης της αγοράς και της συγκέντρωσης μεριδίων σε λιγότερους και ισχυρότερους παίκτες. Αντίστοιχα, διατηρείται το ανησυχητικό εύρημα σύμφωνα με το οποίο οι συντάξεις αποτελούν για το 51,8% των νοικοκυριών την κυριότερη πηγή εισοδήματος. Το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 42,3% το 2012.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

- 8) 1 στα 5 νοικοκυριά έχουν ληξιπρόθεσμες οφειλές προς την εφορία, ενώ μόνο το 16,4% των οφειλετών έχει καταφέρει να υπαχθεί στη ρύθμιση των 100 δόσεων. Το 12,5% των νοικοκυριών έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές προς τις τράπεζες.
- 9) Το 42,8% των νοικοκυριών διατηρεί αρνητικές προσδοκίες συνολικά ως προς την δυνατότητά του να καλύψει βασικές υποχρεώσεις το επόμενο έτος (Διάγραμμα 5). Είναι ενδεικτικό ότι 1 στα 2 νοικοκυριά που σπηρίζονται στη σύνταξη δηλώνουν απαισιόδοξα ως προς την ικανότητά να ανταποκριθούν στις βασικές υποχρεώσεις τους το τρέχον έτος.
- 10) Το 29,2% θεωρεί ότι δεν θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις φορολογικές υποχρεώσεις, ενώ ειδικότερα, το 14,7% των νοικοκυριών δηλώνει ότι αδυνατεί να πληρώσει τους φόρους για τα ακίνητα που διαθέτει (ΕΝΦΙΑ).
- 11) Το 33,7% εκτιμά ότι δεν μπορέσει να ανταποκριθεί στις δανειακές υποχρεώσεις το επόμενο έτος. 1 στα 4 νοικοκυριά που διαμένουν σε ιδιόκτητο σπίτι έχουν στεγαστικό δάνειο. Το 15,4% εξ αυτών των οφειλετών έχει καθυστερημένες οφειλές. 1 στα 4 (24,6%) νοικοκυριά εκφράζουν φόβο ότι θα χάσουν το σπίτι τους εξ αιτίας τόσο των συσσωρευμένων υποχρεώσεων όσο και των επιπρόσθετων επιβαρύνσεων (δανειακών, φορολογικών και άλλων).
- 12) Η συντριπτική πλειοψηφία των νοικοκυριών τα τελευταία 4 χρόνια είτε χρησιμοποιεί χρήματα από αποταμιεύσεις είτε απευθύνεται σε συγγενείς και φίλους για την κάλυψη των υποχρεώσεων του. Το 2015 παρατηρούμε ότι υπάρχει μια μείωση στην χρήση αποταμιεύσεων κατά 6,2%, καθώς είναι εμφανές ότι σταδιακά εξαντλούνται οι αποταμιεύσεις των νοικοκυριών, γεγονός που επηρεάζει την καταθετική βάση αρνητικά.

- 13) Σημαντική αύξηση, σημείωσε η χρήση του πλαστικού χρήματος για την κάλυψη των υποχρεώσεων του νοικοκυριού. Αυτό μπορεί να ερμηνευτεί και ως απόρροια της μείωσης της καταθετικής βάσης, αλλά και της επιβολής κεφαλαιακών περιορισμών. Η χρήση πιστωτικής κάρτας αυξήθηκε από το 15,8% το 2012 στο 31% το 2015.

ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ

- 14) Συνεχίζεται η κατάρρευση της εσωτερικής ζήτησης καθώς σχεδόν στο σύνολο των αγαθών και υπηρεσιών σημειώνεται αρνητικό ισοζύγιο (ένδυση- υπόδηση, δώρα, έξοδοι σε εστιατόρια-καφέ-μπαρ, ταξίδια, οικιακά είδη κ).
15) Αρνητικό γεγονός αποτελεί το εύρημα ότι τα νοικοκυριά αύξησαν για δεύτερο συνεχόμενο έτος την ιδιωτική τους δαπάνη για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, λόγω προφανώς της αύξησης της ιδιωτικής συμμετοχής και της μείωσης της δημόσιας δαπάνης στην υγεία. Θετικό ισοζύγιο δαπάνης εμφανίζουν για πρώτη φορά οι δαπάνες για εκπαίδευση και για λογαριασμούς ΔΕΚΟ. Η τάση αυτή διεύρυνσης της δαπάνης για την εξασφάλιση αγαθών κοινωνικού χαρακτήρα (υγεία, εκπαίδευση, λογαριασμοί κοινής ωφέλειας) αποτελεί εν δυνάμει συντελεστή διάρρηξης του κοινωνικού ιστού και θα πρέπει να αναστραφεί.
16) Το 70,1% των νοικοκυριών δηλώνει ότι θα αντιμετωπίσει σοβαρό οικονομικό πρόβλημα αν αυξηθούν οι τιμές στα είδη διατροφής που καταναλώνει. Είναι προφανές ότι η αύξηση του ΦΠΑ που αποφασίστηκε το προηγούμενο εξάμηνο σε ευρύ φάσμα καταναλωτικών αγαθών και τροφίμων από το 13% στο 23% επιδείνωσε τη θέση των νοικοκυριών.
17) Στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας, τουλάχιστον 120,000 νοικοκυριά προμηθεύθηκαν τα βασικά είδη διαβίωσης μέσα από τα κοινωνικά παντοπωλεία/ ή και μέσω της κάρτας σίτισης.

Η συγκεκριμένη έρευνα εντάσσεται στις ετήσιες τακτικές έρευνες του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ (συνεργασία με την εταιρία MARC ΑΕ). Έγινε σε **δείγμα 1000 αντιπροσωπευτικών νοικοκυριών** στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας την περίοδο Δεκεμβρίου 2015. Στόχος, η καταγραφή των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στο εισόδημα, τις δαπάνες των νοικοκυριών, στη ζήτηση καθώς και η αποτύπωση της στάσης των νοικοκυριών σχετικά με την ποιότητα διαβίωσης και τις φορολογικές και άλλες οικονομικές υποχρεώσεις.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ- ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

- Με βάση τα στοιχεία της έρευνας, το 94,2% των νοικοκυριών παρουσίασε μείωση των εισοδημάτων μετά το ξέσπασμα της κρίσης (διάγραμμα 1).

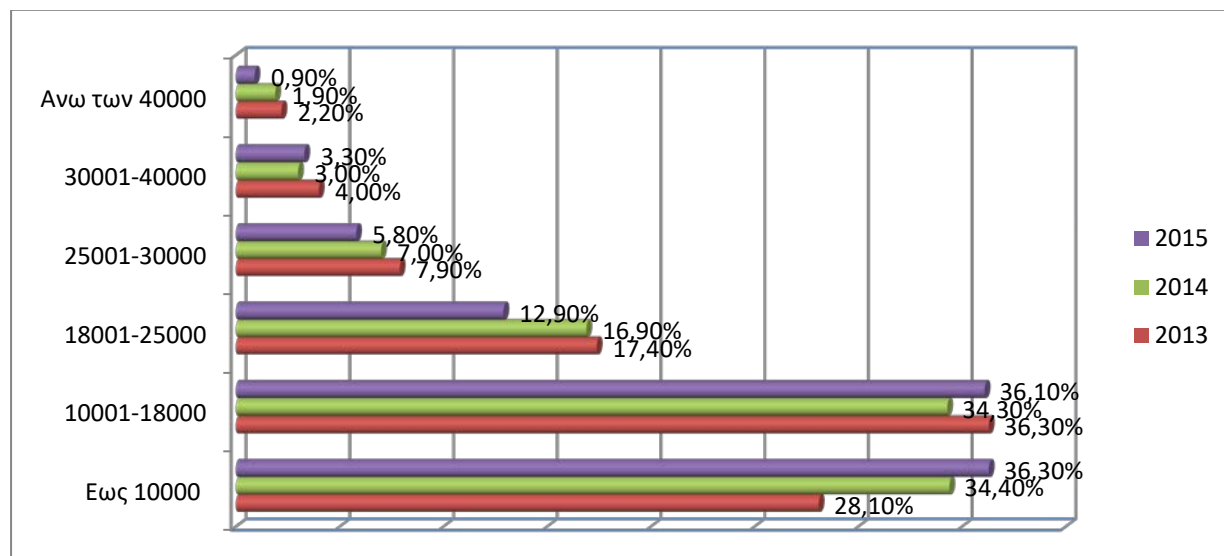
Διάγραμμα 1- Το οικογενειακό εισόδημα μετά το ξέσπασμα της κρίσης

- Πάνω από 1 στα 3 (36,3%) νοικοκυριά δηλώνουν ότι διαβιούν με ετήσιο οικογενειακό εισόδημα που βρίσκεται στην κατώτερη εισοδηματική κλίμακα (<10,000€). Μόλις το 0,7% δήλωσε αύξηση εισοδημάτων. Θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι η παραπάνω διαπίστωση επαληθεύει τις αυξητικές τάσεις ανισότητας που αποτυπώνονται σε μια σειρά από διεθνείς και εγχώριες μελέτες (EUROSTAT, ΕΛΣΤΑΤ, όπου η Ελλάδα βρισκόταν ως προς τα διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών το 2015 στη 3^η χειρότερη θέση στην Ευρώπη (προηγούνται Εσθονία και Λετονία) ως προς το συντελεστή ανισότητας Gini (35,4). Σύμφωνα με το Γερμανικό Ινστιτούτο Μακροοικονομικής Πολιτικής¹ (μελέτη Γιαννίτση- Ζωγραφάκη), την περίοδο της κρίσης τα φτωχότερα στρώματα του πληθυσμού επιβαρύνθηκαν με 337% (!) περισσότερους φόρους, ενώ το 10% των φτωχότερων νοικοκυριών σημείωσε απώλεια εισοδήματος της τάξεως του 86%.

¹ T. Giannitsis, S. Zografakis, "Greece: Solidarity and Adjustment in times of Greece", March 2015

Διάγραμμα 2- Εξέλιξη εισοδήματος νοικοκυριών 2013-2015

- Το εισόδημα του 36,3% των νοικοκυριών για το 2015 ήταν έως 10.000 €, ενώ για το 36,1% από 10001 έως 18000 ευρώ. Σε σχέση με το 2014 παρατηρούμε μια αύξηση των νοικοκυριών με εισόδημα έως 10.000 € και από 10.000 έως 18000 ευρώ και μια μείωση των νοικοκυριών με υψηλότερα εισοδήματα. Τούτο επιβεβαιώνεται και από τα στοιχεία των φορολογικών αρχών (φορολογικές δηλώσεις 2015), σύμφωνα με τα οποία πάνω από το 40% των φορολογούμενων ατομικών δηλώνει εισόδημα έως 10,000€. Με άλλα λόγια η φτωχοποίηση της ελληνικής κοινωνίας συνεχίστηκε και το 2015 αν και με χαμηλότερους ρυθμούς αύξησης σε σχέση με το 2013 και το 2014.
- Σε σχέση με το προηγούμενο έτος (2014) πάνω από 3 στα 4 νοικοκυριά αναφέρουν ότι έχουν υποστεί μειώσεις μέσα στο 2015, γεγονός που καταδεικνύει ότι τα εισοδήματα συνεχίζουν την καθοδική τους πορεία.
- Περίπου τα 2/3 των νοικοκυριών (64,1%) αναγκάζονται να κάνουν περικοπές για να εξασφαλίσουν τα αναγκαία προς το ζην, ενώ πάνω από τα μισά νοικοκυριά (56,5%) αδυνατούν να καλύψουν επαρκώς τις διατροφικές ανάγκες της οικογένειας και να εξασφαλίσουν ικανοποιητικό επίπεδο θέρμανσης (στοιχεία που συγκροτούν το δείκτη κοινωνικής αποστέρησης της ΕΛΣΤΑΤ).

Διάγραμμα 3- Με το οικογενειακό εισόδημα που έχετε σήμερα, σε ποια κατηγορία οικογενειών θα λέγατε ότι ανήκετε σε αυτές που...

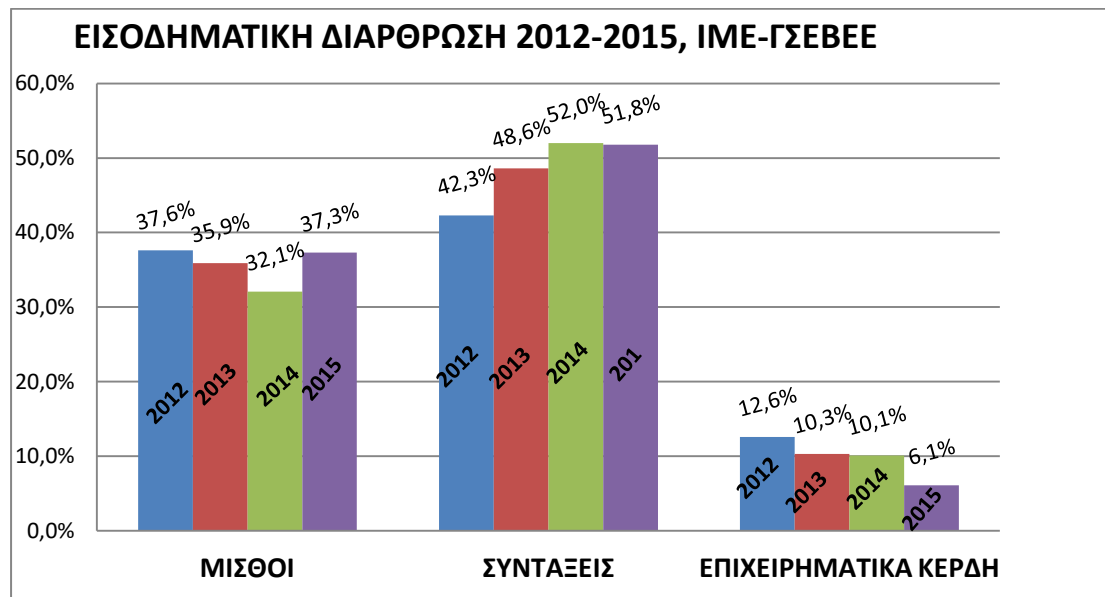
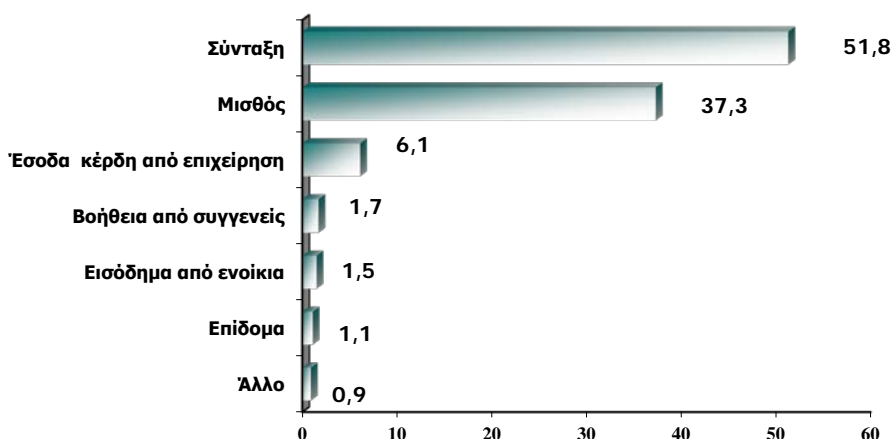
- Αποθαρρυντικό είναι το γεγονός ότι οι προσδοκίες των νοικοκυριών για το νέο έτος παραμένουν συντριπτικά αρνητικές, καθώς το 70% αναμένει επιδείνωση της οικονομικής του κατάστασης (μόνο το 5,1% αναμένει βελτίωση των οικονομικών του δυνατοτήτων). Οι χαμηλές προσδοκίες επαληθεύονται από την αύξηση του ποσοστού των νοικοκυριών που δηλώνουν ότι θα μπορούσαν να ζήσουν με λιγότερο διαθέσιμο εισόδημα (το 34,8% δηλώνει ότι θα μπορούσε να ζήσει). Τούτο συναρτάται με τις προβολές των νοικοκυριών σχετικά με την ικανότητα τους να ανταποκριθούν στις τρέχουσες και μελλοντικές υποχρεώσεις.

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ- ΑΝΕΡΓΙΑ

- Το 33,9% των νοικοκυριών, δηλαδή πάνω από 1 εκ. νοικοκυριά έχουν στην οικογένεια ένα τουλάχιστο άτομο σε ανεργία. Από αυτό το ποσοστό μόνο το 11,7% λαμβάνει επίδομα ανεργίας (συνολικά 128,000 άτομα, στοιχεία που επιβεβαιώνονται και από τον ΟΑΕΔ). Περισσότεροι από 1 εκ. πολίτες βρίσκονται ακάλυπτοι για τον κίνδυνο της ανεργίας, ενώ το δίκτυο κοινωνικής προστασίας παραμένει εξαιρετικά ασθενές. Είναι χαρακτηριστικό ότι το σχεδόν 4 στους 5 ανέργους (79,2% από 74,7% το 2014) βρίσκονται σε κατάσταση μακροχρόνιας ανεργίας, γεγονός που απειλεί με απαξίωση τον παραγωγικό ιστό και το ανθρώπινο κεφάλαιο της χώρας.
- Τα νοικοκυριά που δηλώνουν εισοδήματα από επιχειρηματική δραστηριότητα ως κύρια πηγή εισοδήματος ανέρχονται μόλις στο 6,1% (από 12,6% το 2012), γεγονός που καταδεικνύει τη σοβαρή συρρίκνωση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, που ενδεχομένως να οφείλεται στην αύξηση της ολιγοπώλησης και συγκέντρωσης μεριδίων σε λίγους και ισχυρούς οικονομικούς παίκτες (το φαινόμενο χρήζει διερεύνησης). **Από την άλλη, παραμένει υψηλό και στατιστικά ισχυρό το εύρημα σύμφωνα με το οποίο οι συντάξεις αποτελούν για το 51,8% των νοικοκυριών την κυριότερη πηγή εισοδήματος.** Το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 42,3% το 2012. Άλλωστε, σε πλήθος μελετών για την ελληνική οικονομία αναδεικνύεται το **συμπέρασμα ότι η σύνταξη αποτελεί τον κυριότερο παράγοντα άμβλυνσης της φτώχειας και της ανισότητας.** Ουσιαστικά, η σύνταξη αποτελεί ένα υποκατάστατο πολιτικών κοινωνικής προστασίας, που λαμβάνει τη μορφή οιονεί επιδόματος για τα άνεργα μέλη του νοικοκυριού.

Με βάση τη συγκεκριμένη σταθερή αποτύπωση, είναι απαραίτητη μια πολιτική που θα έχει στον πυρήνα της την έννοια του κοινωνικού μισθού (παροχή κοινωνικών αγαθών σε είδος και εις χρήμα), ώστε τα νοικοκυριά να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις δυσκολίες της κρίσης. Κάθε νέα μείωση των συντάξεων (έμμεση ή άμεση) θα ήταν καταστροφική αφού με βάση αυτά τα στοιχεία μπορεί να πυροδοτήσει ένα νέο κύκλο ύφεσης.

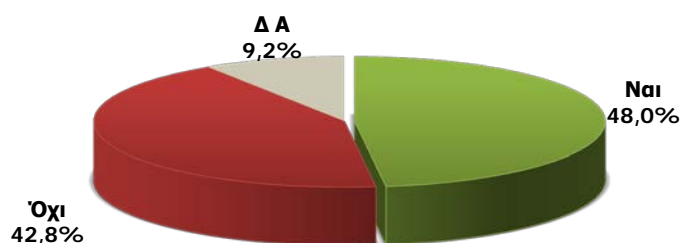
Διάγραμμα 4- Βασική πηγή εισοδήματος

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ

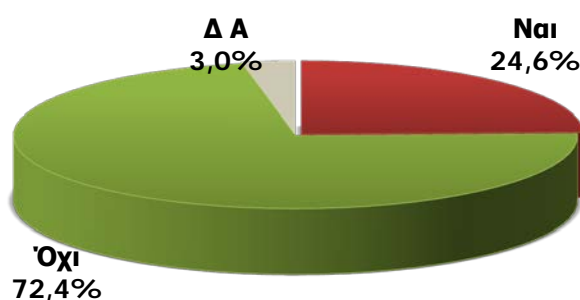
- 1 στα 5 νοικοκυριά έχουν ληξιπρόθεσμες οφειλές προς την εφορία, ενώ μόνο το 16,4% των οφειλετών έχει καταφέρει να υπαχθεί στη ρύθμιση των 100 δόσεων. Το 12,5% των νοικοκυριών έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές προς τις τράπεζες.
- Το 42,8% των νοικοκυριών διατηρεί αρνητικές προσδοκίες συνολικά ως προς την δυνατότητά του να καλύψει βασικές υποχρεώσεις το επόμενο έτος (Διάγραμμα 5). Είναι ενδεικτικό ότι 1 στα 2 νοικοκυριά που στηρίζονται στη σύνταξη δηλώνουν απαισιόδοξα ως προς την ικανότητά να ανταποκριθούν στις βασικές υποχρεώσεις τους το τρέχον έτος.

Διάγραμμα 5- Προσδοκία για την κάλυψη των υποχρεώσεων έτους 2016

- Το 29,2% των νοικοκυριών θεωρεί ότι δεν θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις φορολογικές υποχρεώσεις, ενώ ειδικότερα, το 14,7% των νοικοκυριών δηλώνει ότι αδυνατεί να πληρώσει τους φόρους για τα ακίνητα που διαθέτει (ΕΝΦΙΑ).
- Το 33,7% εκτιμά ότι δεν μπορέσει να ανταποκριθεί στις δανειακές υποχρεώσεις το επόμενο έτος (κάρτες, δάνεια, εγγυήσεις κα). Το ύψος των δανείων των νοικοκυριών ανέρχεται με βάση στοιχεία του Νοεμβρίου 2015 σε 95 δις.
- 1 στα 4 νοικοκυριά που διαμένουν σε ιδιόκτητο σπίτι έχουν στεγαστικό δάνειο. Το 15,4% εξ αυτών των οφειλετών έχει καθυστερημένες οφειλές.
- Ο όγκος των στεγαστικών δανείων ανέρχεται σήμερα σύμφωνα με στοιχεία της ΤτΕ στα 67,6 δις (στοιχεία Νοεμβρίου 2015). 1 στα 4 (24,6%) νοικοκυριά εκφράζουν φόβο ότι θα χάσουν το σπίτι τους εξ αιτίας τόσο των συσσωρευμένων υποχρεώσεων όσο και των επιπρόσθετων επιβαρύνσεων (δανειακών, φορολογικών και άλλων).
- 122,700 νοικοκυριά διατρέχουν άμεσο κίνδυνο απώλειας της κατοικίας τους. Συνολικά, η αξία των πιθανών επισφαλειών ανέρχεται για το τραπεζικό σύστημα στα **18 δις**. Το νέο νομοθετικό πλαίσιο για τη ρύθμιση των δανείων α' κατοικίας και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων θα πρέπει να λάβει υπόψη όλες εκείνες τις παραμέτρους που θα ενισχύσουν το αίσθημα περί δικαίου και δε θα απειλήσουν την κοινωνική συνοχή.

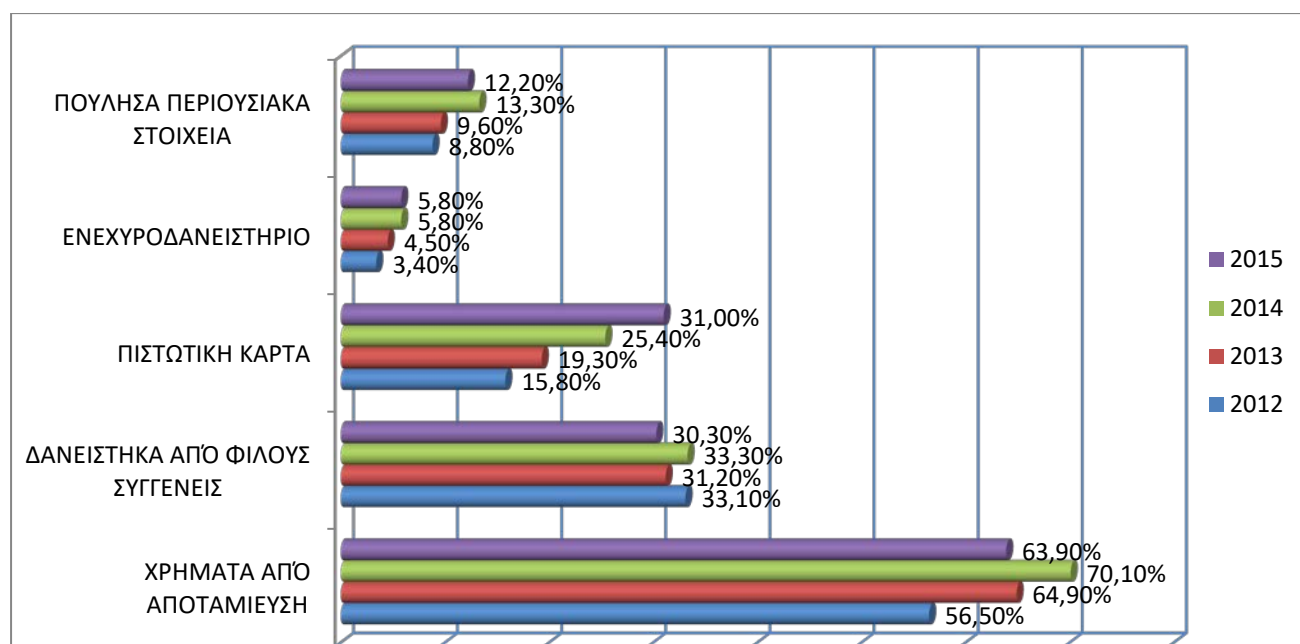
Διάγραμμα 6- Δείκτης ανησυχίας απώλειας ακινήτου

- Περίπου 400,000 νοικοκυριά αναγκάστηκαν να ρευστοποιήσουν περιουσιακά στοιχεία για ανταποκριθούν στις τρέχουσες υποχρεώσεις τους (διάγραμμα 7). Από τη διαχρονική μελέτη των στοιχείων, παρατηρούμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των νοικοκυριών τα τελευταία 4 χρόνια είτε χρησιμοποίησε χρήματα από αποταμιεύσεις είτε απευθύνεται σε συγγενείς και φίλους για την κάλυψη των υποχρεώσεων του. Για το 2015 παρατηρούμε ότι υπάρχει μια μείωση στην χρήση αποταμιευμένων χρημάτων κατά 6,2%, γεγονός που συμβάλλει σημαντικά στη μείωση της καταθετικής βάσης.
- Σημαντική αύξηση, σημείωσε η χρήση του πλαστικού χρήματος για την κάλυψη των υποχρεώσεων του νοικοκυριού. Αυτό μπορεί να ερμηνευτεί και ως απόρροια της μείωσης της καταθετικής βάσης, αλλά και της επιβολής κεφαλαιακών περιορισμών. Η χρήση πιστωτικής κάρτας αυξήθηκε από το 15,8% το 2012 στο 31% το 2015.

Διάγραμμα 7- Κάλυψη των υποχρεώσεων έτους 2015

Αναγκαστήκατε λόγω της κρίσης να κάνετε κάτι από τα παρακάτω για την κάλυψη υποχρεώσεών σας ή όχι; (πολλαπλής επιλογής)

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ- ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ

- Ως προς τις τάσεις κατανάλωσης, συνεχίζεται η κατάρρευση της εσωτερικής ζήτησης καθώς σχεδόν στο σύνολο των αγαθών και υπηρεσιών σημειώνεται αρνητικό ισοζύγιο, **Πάνω από τα μισά νοικοκυριά έχουν κάνει περικοπές** σε δαπάνες που αφορούν ένδυση- υπόδηση, δώρα, εξόδους σε εστιατόρια-καφέ-μπαρ και ταξίδια. Πάνω από το 40% έχει μειώσει τη δαπάνη για τρόφιμα και οικιακά είδη. Ωστόσο, θετικό ισοζύγιο εμφανίζουν για πρώτη φορά οι δαπάνες για εκπαίδευση και για λογαριασμούς ΔΕΚΟ.
- Αρνητικό γεγονός αποτελεί το εύρημα ότι τα νοικοκυριά αύξησαν για δεύτερο συνεχόμενο έτος την ιδιωτική τους δαπάνη για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, λόγω προφανώς της αύξησης της ιδιωτικής συμμετοχής και της μείωσης της δημόσιας δαπάνης στην υγεία. Η τάση αυτή διεύρυνσης της δαπάνης για την εξασφάλιση αγαθών κοινωνικού χαρακτήρα (υγεία, εκπαίδευση, λογαριασμοί κοινής ωφέλειας) αποτελεί εν δυνάμει συντελεστή αποδόμησης του κοινωνικού ιστού και θα πρέπει να αναστραφεί.
- Πάνω από το 40% των νοικοκυριών έχει κάνει περικοπές στις δαπάνες για θέρμανση και άνω του 35% στις δαπάνες για μετακινήσεις, γεγονός που πιθανότατα οφείλεται στη ραγδαία πτώση των τιμών του πετρελαίου και των παραγώγων.
- Περισσότερα από τα μισά νοικοκυριά εμφανίζονται πολύ ευαίσθητα σε μεταβολές των τιμών καθώς θεωρούν ότι μικρές αυξήσεις τιμών στα βασικά είδη διατροφής και λογαριασμούς ΔΕΚΟ θα δημιουργούσαν σοβαρά προβλήματα στον οικογενειακό προγραμματισμό. Το 70,1% των νοικοκυριών δηλώνει ότι θα αντιμετωπίσει σοβαρό οικονομικό πρόβλημα αν αυξηθούν πάλι οι τιμές στα είδη διατροφής που καταναλώνει. Είναι προφανές ότι η αύξηση του ΦΠΑ που αποφασίστηκε το προηγούμενο εξάμηνο σε ένα ευρύ φάσμα καταναλωτικών αγαθών και τροφίμων από το 13% στο 23% επιδείνωσε τη θέση των νοικοκυριών.
- Από το σύνολο των 4,130 εκ. νοικοκυριών της ελληνικής επικράτειας, περίπου το 3% (ήτοι 120,000 νοικοκυριά) προμηθεύθηκαν τα βασικά είδη διαβίωσης μέσα από τα κοινωνικά παντοπωλεία/ ή και μέσω της κάρτας σίτισης.

Διάγραμμα 8- Καταναλωτική συμπεριφορά (εξέλιξη δαπάνης νοικοκυριών 2015, σύγκριση με 2014)

